Moj pozabljeni sovaščan

Rad bi povedal nekaj besed o svojem sovaščanu Jerneju Vombergarju - Jernejcu. Bil je eden prvih Slovencev, ki so javno zahtevali samostojno državo Slovenijo.

Jernej Vombergar se je rodil 24. avgusta 1894 v Pšenični Polici pri Cerkljah v družini, ki je bila daleč naokoli poznana po svoji čevljarski obrti. Po ustnem izročilu so se predniki te družine v Pšenično Polico priselili iz Tirolske. Po moških potomcih so obdržali svoj nemški priimek in postali najbolj zavedni Slovenci v naši vasi. Potomec te družine je tudi nogometaš Andres Vombergar, rojen v Argentini, kamor se je po drugi vojni pred komunizmom umaknil del te družine.

Jernej je bil velik in močan, pravi hrust, imel je tako močan glas, kadar je on govoril, so ostali utihnili. Izučil se je za slikopleskarja, kmalu zatem se je začela prva svetovna vojna in bil je mobiliziran v avstro-ogrsko vojsko. V Galiciji in v Karpatih se je boril proti ruski carski vojski, moral je biti zelo pogumen, saj je kar trikrat dobil medaljo za hrabrost. Nato je bil ranjen in prišel je domov na okrevanje. Ko se je pozdravil, so ga poslali na soško fronto v znameniti slovenski 17. pešpolk. Tudi na soški fronti je dobil medaljo za hrabrost in čin vodnik (Feldvebel). Leta 1917 so 17. pešpolk premestili na fronto na Tirolsko, spomladi 1918 pa v Judenburg, kjer je Avstro-Ogrska hotela sestaviti novo armado za boj proti Italiji. Zaradi vsesplošnega pomanjkanja so vojaki dobivali premajhne obroke in izbruhnil je slovenski vojaški upor v Judenburgu. Jernejc je bil med voditelji upora, zadušili so ga s pomočjo avstrijskih in madžarskih vojakov.

Nekaj voditeljev upora so ustrelili, Jernejc pa je dobil deset let težke ječe, a imel je srečo, čez nekaj mesecev je Avstro-Ogrska razpadla in prišel je domov.

Postal je obrtnik v svojem poklicu in zaposloval je deset delavcev, zgradil je hišo v Cerkljah in se poročil, hkrati je začel delovati v Ljudski stranki.

Januarja 1929 je kralj Aleksander ukinil parlament, prepovedal politične stranke in uvedel diktaturo, tudi Šenčurski shod 12. maja 1932 je bil posledica te diktature. Jernejc je že večer pred shodom imel govor, stoječ na stolu v polni gostilni 'Pri Kernu' v Cerkljah, kjer je dejal: »Poteptali so vse naše pravice, Slovenci smo v Avstro-Ogrski imeli več pravic. Imeli smo svoj 17. pešpolk, v katerem so bili vsi oficirji Slovenci in komandni jezik slovenščina, na čelu polka je bila slovenska zastava. Danes nimamo nobene slovenske vojaške enote, slovenski jezik v vojski je prepovedan, če izobesimo slovensko zastavo, smo kaznovani. Davki iz Slovenije gredo v Beograd in od tega nimamo nič, Slovenija je le molzna krava ali bolje rečeno srbski vojni plen. Rešitev, prijatelji, je samo v samostojni slovenski državi in za to se moramo boriti. Naši davki bodo ostali v Sloveniji in končno bomo gospodar na svoji zemlji.«

Jernejc je bil harmonikar in veseljak, da malo takih.

Doživel je ploskanje, pohvale in trepljanje po ramenu, pa tudi 'špiclja', ki ga je zatožil žandarjem.

Na shodu v Šenčurju je v svojem govoru obsodil kraljevo diktaturo in zahteval demokracijo, ki nam je bila obljubljena ob vstopu v Jugoslavijo. Nato je ponovil govor, ki ga je imel prejšnji večer v gostilni Kern v Cerkljah in na koncu zavpil s svojim močnim glasom: »Dol z diktaturo! Dol s kraljem Aleksandrom! Hočemo samostojno Slovensko državo! Živela Slovenija!«

Doživel je največji aplavz in navdušenje množice. Že naslednji dan so ga aretirali žandarji, ga vklenili v verige in odpeljali v Kranj, kjer so že bili aretirani ostali govorniki shoda. Vklenjene v verige so jih v zastraženem vagonu odpeljali v Beograd. Verige so jim sneli šele v preiskovalnem zaporu v Beogradu. Po takratni ustavi bi jim morali soditi v slovenskem jeziku, a sojenje je bilo v srbskem jeziku. Jernejc je »kao slovenački nacionalista« (kot slovenski nacionalist) dobil najvišjo kazen, 18 mesecev strogega zapora v zaporu Glavnjača in Sremska Mitrovica.

Po prihodu iz zapora se ni več hotel ukvarjati s politiko, ampak samo še z družino, obrtjo in družabnim življenjem v Cerkljah.

Jernejc je bil harmonikar in veseljak, da malo takih, igral je na več kot dvesto svatbah. Igral je na cerkvene orgle, trobento, kitaro, violino in bil kapelnik pri cerkljanski godbi. Vodil je cerkveni pevski zbor, moški pevski zbor in bil režiser in igralec v dramski skupini. Bil je tudi odličen pevec in v katerikoli družbi se je pojavil, se je pelo, pilo, plesalo in se veselilo. Pred pustom leta 1940 je igral na svatbi mojega očeta in moje matere, svatba je trajala dva dneva in eno noč in vseskozi je za dobro voljo skrbel Jernejc. Ko mu je oče na koncu hotel plačati, mu je dejal: »Za sovaščane igram zastonj.«

Ko se je začela druga svetovna vojna, so ga Nemci takoj zaprli, skupaj s še nekaj Cerkljani. Po posredovanju strmolskega graščaka Rada Hribarja so čez mesec dni vse izpustili. Jeseni 1941 je bil Jernejc soustanovitelj cerkljanske OF. Ko so jo prevzeli komunisti, se je z njimi hudo sprl in skupaj z veliko večino izstopil iz OF. Verjetno je bil to tudi vzrok kasnejših dogodkov.

Dne 4. oktobra 1944 ob napadu Šlandrove brigade na Cerklje so ga aretirali in prisilno odvedli na Šenturško goro. Tam je moral najprej sam izkopati svoj grob, nato so ga zverinsko mučili in umorili. Mučenja ne bom opisoval, ker je pošastno, po približno pol ure mučenja ga je odrešil strel v tilnik.

Verjetno se za njegov grob nikoli ne bi izvedelo, pa se je zgodil zanimiv dogodek. Nekaj dni po aretaciji je njegov brat Franc Vombergar zjutraj v vhodnih vratih našel pismo in v njem je pisalo: Ne sprašuj, kdo sem, ker ne boš nikoli izvedel. Bil sem prisoten, ko so ubili Jernejca, poskusil sem ga rešiti, vendar mi ni uspelo. Nato je bila narisana skica in napis, tu je pokopan. Brat in svojci so ga odkopali in naslednji dan ob veliki množici pogrebcev pokopali na pokopališču v Cerkljah. Jernej Vombergar -Jernejc je bil med prvimi Slovenci, ki so že leta 1932 zahtevali slovensko državo, svoj idealizem je plačal z zaporom in svojim življenjem. Danes je pozabljen.

MILAN BUČAR,
PŠENIČNA POLICA, CERKLJE